

УДК 347.77

**ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ПАТЕНТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
(ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ЗМІСТ)
PATENT RESEARCH AGREEMENT (CONCEPT, FEATURES, CONTENT)**

Гула О.І.,

*здобувач кафедри цивільного права
юридичного факультету*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена висвітленню сутності та змісту договорів про надання послуг патентних досліджень. Проаналізовано підходи різних вчених щодо патентних досліджень. Автор акцентує увагу на розкритті змісту договору про надання послуг патентних досліджень.

Ключові слова: договір про надання послуг патентних досліджень, патентне дослідження, патентна інформація, патентний пошук.

Стаття посвячена аналізу сутності і содержания договорів по предоставлению услуг патентных исследований. Проанализированы подходы различных ученых относительно патентных исследований. Автор акцентирует внимание на раскрытии содержания договора по предоставлению услуг патентных исследований.

Ключевые слова: договор по предоставлению услуг патентных исследований, патентное исследование, патентная информация, патентный поиск.

Article is devoted to the nature and content of patent research agreement. The approaches of various scientists concerning patent research are analyzed. The author focuses on revealing the content of the patent research agreement.

Key words: patent research agreement, patent research, patent information, patent search.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена активізацією комерціалізації патентних досліджень в Україні та світі. Сучасне нормативно-правове регулювання у даній сфері відсутнє та призводить до широкого переліку дискусійних цивільно-правових питань, а також до численних зловживань при здійсненні патентних досліджень.

Стан дослідження. Такі провідні науковці, як О. В. Кохановська [6], Т. К. Несчетна, А. І. Рябець [7], Г. А. Добриніна [5] та інші не тільки розвинули, але й суттєво оновили традиційні наукові уявлення в даній сфері. Доцільно зауважити, що без врахування та аналітичного розгляду їх наукового внеску неможливе належне дослідження договору про надання послуг патентних досліджень. Водночас варто визнати, що в доктрині цивільного права України мають місце поки що початкові спроби залучити аналітичний потенціал сучасної науки до аналізу договору про надання послуг патентних досліджень. Саме тому **метою** статті є подальша теоретична розробка договору про надання послуг патентних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Метою патентних досліджень є визначення на основі науково-технічної, зокрема патентної документації, технічного рівня і тенденцій розвитку об'єктів цивільного обороту, їхньої патентоспроможності, наявності чи відсутності порушень прав власників чинних охоронних документів. До джерел правового регулювання договірних відносин у сфері патентних досліджень належать як міжнародні нормативно-правові документи, так і нормативно-правові акти України. Серед них на особливу увагу заслуговує ДСТУ 3575-97 «Патент-

ні дослідження. Основні положення та порядок проведення» (Далі ДСТУ 3575-97) [1]. Відповідно до ДСТУ 3575-97 метою патентних досліджень є визначення патентної ситуації щодо об'єкта господарської діяльності. Патентні дослідження являють собою системний науковий аналіз властивостей об'єкта господарської діяльності протягом його життєвого циклу, які впливають з правової охорони об'єктів промислової власності [1].

У сфері надання послуг патентних досліджень договір як домовленість двох чи більше осіб про вчинення певної дії або про утримання від вчинення певної дії залишається основним інструментом правового регулювання майнових та немайнових відносин учасників цивільних правовідносин.

Предметом договору про надання послуг патентних досліджень є дії обслуговуючого характеру, а саме здійснення патентного пошуку, порівняльний аналіз та дослідження, акумуляції певної науково-технічної та будь-якої іншої інформації, необхідної для того, щоб визначити чи відповідає патентна інформація умовам надання правової охорони або здійсненню інших цілей патентного дослідження. Отже, предметом договору є надання послуг патентних досліджень за завданням замовника.

Особливість об'єкта цивільно-правового договору з надання послуг патентних досліджень полягає у його нематеріальному характері. Здійснення патентного пошуку, порівняльний аналіз та дослідження, акумуляції певної науково-технічної та будь-якої іншої інформації, необхідної для того, щоб визначити чи відповідає патентна інформація умовам надання правової охорони нероздільно

пов'язані з особистістю виконавця патентного дослідження. При укладенні договору про надання послуг патентних досліджень замовник не може попередньо твердити про те, що він остаточно ознайомлений та згодний з якістю патентного дослідження. Патентне дослідження може бути належним чином оцінено замовником лише в процесі використання результатів патентного дослідження.

У зобов'язаннях про надання послуг результат діяльності виконавця немає ореченого змісту [2, с. 513]. При наданні послуг патентних досліджень продається не сам результат, а дії, які до нього призвели. До складу патентного дослідження належить підготовка такого документа як звіт про патентні дослідження, на основі якого розробляється ряд інших документів, пов'язаних з діяльністю суб'єкта цивільних правовідносин. Оскільки підготовка звіту про патентні дослідження є невід'ємною складовою при здійсненні патентного дослідження його виконавцем, то такі відносини є також предметом договору про надання послуг патентних досліджень.

Договір про надання послуг патентних досліджень є консенсуальним. Він вважається укладеним з моменту досягнення згоди за всіма істотними умовами. Форма договору про надання послуг патентних досліджень у чинному законодавстві прямо не визначена. Виходячи з природи патентних досліджень договір про надання послуг патентних досліджень має укладатися у письмовій формі. У ДСТУ 3575-97 [1] передбачені деякі особливості регламентації укладення договорів про надання послуг патентних досліджень.

Сторонами договору про надання послуг патентних досліджень є виконавець і замовник. Обмеження щодо суб'єктного складу даного договору відсутні. Замовником є особа, що зацікавлена в проведенні патентного дослідження, замовляє його на умовах, визначених договором, контролює надання послуги і оплачує її. Ним може бути як юридична, так і фізична особа незалежно від наявності у неї статусу суб'єкта підприємницької діяльності. У разі, якщо надання послуг замовляє фізична особа для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника, такий замовник набуває статусу споживача з поширенням на нього законодавства про захист прав споживачів; інші особи, що замовляють надання послуг з іншою метою (не для особистого споживання), вважаються замовниками, проте не споживачами [2, с. 513].

Виконавцем патентного дослідження може бути будь-яка юридична або фізична особа. Положення ДСТУ 3575-97 [1] уточнюють його статус.

Послуги патентних досліджень є невечерними (власні кількісні характеристики не змінюються).

Однією із особливостей договору про надання послуг патентних досліджень є обов'язок виконавця надати послугу особисто, оскільки зважаючи на його правову природу, споживання послуги можливе лише при прямому контакті споживача з виконавцем. Разом з тим зобов'язання по наданню послуг патентних досліджень не набувають особисто-довірительного характеру, оскільки у відносинах замовника і виконавця відсутній будь-який особистий зв'язок. Замовника патентного дослідження цікавить не послуга як така, а послуга, що надається конкретним фахівцем у даній галузі. Отже, виконавець зобов'язаний провести патентне дослідження без жодних посередників. Лише якщо у договорі про надання послуг патентних досліджень прямо передбачена можливість покладення виконання та третю особу, то таке покладення стане можливим. Перекладаючи виконання патентного дослідження на третю особу, первинний виконавець не вибуває з правовідносин і залишається зобов'язаним перед замовником до повного виконання зобов'язання. Третя особа не стає суб'єктом основного зобов'язання та не несе безпосередньо перед замовником жодних зобов'язань [2, с. 513].

Цивільне законодавство виходить із принципу оплатності договору, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору (ч. 5 ст. 626 ЦК) [3]. Якщо в договорі про надання послуг патентних досліджень передбачена плата, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, встановлені договором. Ціна договору має вказуватися у гривнях згідно ст. 533 ЦК [3].

Що стосується вимоги про закріплення в договорі строку оплати наданих послуг, то, по-перше, ч. 1 ст. 903 ЦК [3] йдеться про обов'язок замовника оплатити надану послугу. По-друге, відповідно з ч. 2 ст. 530 ЦК за відсутності в договорі вказівки на строк (термін) виконання боржником свого обов'язку кредитор має право вимагати виконання в будь-який час, а боржник зобов'язаний виконати такий обов'язок протягом 7 днів від дня пред'явлення вимоги [3].

Виконавець патентного дослідження несе відповідальність за невиконання договору про надання послуг патентних досліджень тільки за наявності вини. За відсутності непереборної сили чи вини замовника патентного дослідження, якщо інше не передбачено договором, виконавець патентного дослідження патентного дослідження повністю втрачає право на оплату, а якщо вона була раніше виплачена, то, повинна бути повернена.

Якщо ж у договорі про надання послуг відсутні умови про розмір винагороди, строк та порядок її виплати, винагорода сплачується після надання послуги в розмірі, який за подібних обставин зазвичай сплачується за такі послуги [2, с. 158].

Сторони самі повинні визначити строк виконання зобов'язань за своєю домовленістю. Поняття строку закріплене у ст. 251 ЦК, у ч. 1 [3]. Оскільки послуга – це діяльність, то в договорі про надання послуг повинні зазначатися початок і закінчення надання послуги патентних досліджень, а за погодженням сторін – також і проміжні строки надання послуги. Виконавець патентного дослідження за договором оплатного надання послуг несе відповідальність за порушення як початкового і кінцевого, так і проміжних строків надання послуг, якщо інше не договором.

Проаналізувавши класифікацію договорів з надання послуг А. А. Телестакової [4], доходимо висновку, що послуги патентних досліджень характеризуються такою ознакою як добровільність, з огляду на те, що особа по них звертається за власним бажанням, а не вимушено. Така ознака послуг патентних досліджень як договірних пояснюється тим, що при укладанні договору з надання послуг патентних досліджень відсутній примус.

Наступною ознакою послуг патентних досліджень є професійність, яка полягає у тому, що виконавець послуги повинен володіти визначеними професійними навичками. Професійні послуги, у свою чергу, А. А. Телестакова [4] поділяє на звичайні професійні, для надання яких виконавцю досить мати середній рівень знань, навичок, що зустрічаються в даному професійному середовищі, і професійні кваліфіковані, що потребують певної кваліфікації виконавця, що характеризуються високим ступенем. Дана класифікація має істотне значення для питань визначення виконання відповідного зобов'язання, особливо в зв'язку з питаннями оплати послуг. Отже, послуги патентних досліджень являють собою саме професійні кваліфіковані послуги, оскільки очікувати виконання послуг за договором, на який був розповсюджений режим зобов'язання результату, від некваліфікованого виконавця при проведенні патентного дослідження неможливо.

Виконавець послуги патентного дослідження надає послугу з залученням додаткового устаткування, з використанням спеціальної техніки. Однак у такому випадку слід розрізняти власне послугу патентного дослідження та її оформлення чи форму. Виконання зобов'язання по на-

данню послуг патентного дослідження завжди пов'язане з підготовкою письмових документів, написанням звіту про патентне дослідження, висновків, іншої документації залежно від обсягу патентного дослідження.

При тому, що підготовка звіту про патентне дослідження у випадку надання послуг патентних досліджень складає одну з найголовніших обов'язків виконавця патентного дослідження, це не перетворює відповідний договір з надання послуг патентних досліджень у договір на виконання робіт.

Суть послуг патентних досліджень зводиться до підготовки звіту про патентне дослідження, а матеріал, на якого передаються відомості про такий звіт, виступає лише формою. Це положення має суттєві наслідки. Якщо замовнику патентного дослідження в порушення умов договору був зроблений звіт про патентне дослідження усно, при цьому є докази того, що послуга була зроблена, хоча і неналежним чином, то виконавець патентного дослідження не може визнаватись таким, що не виконав своє зобов'язання.

Замовнику для одержання послуг патентних досліджень необхідно додаткове устаткування. Таким чином, у зміст послуг патентних досліджень може входити не тільки праця виконавця, що визначається як діяльність власне людини, але і діяльність, пов'язана з використанням машин, устаткування, іншими словами, функціонування механізмів, технічних засобів.

Договори з надання послуг патентних досліджень в цілому мають специфічні особливості, які їх відрізняють від інших цивільно-правових договорів. Це пов'язано з тим, що патентні дослідження являють собою складову частину економічної, виробничої, наукової та правової діяльності [5]. Патентні дослідження – важливий чинник керування процесом створення, послідовного вдосконалення, правової охорони та використання об'єкта цивільного обороту.

В Україні та світі патентні дослідження проводяться з використанням патентної інформації для визначення патентної ситуації шляхом поєднання традиційних та нових джерел інформації.

Отже, при конструюванні договірних моделей з надання послуг патентних досліджень необхідно розуміти, яка сторона – виконавець патентного дослідження чи його замовник – зобов'язана надати необхідне устаткування, машини і матеріали. Глава 63 ЦК України [3] це питання прямо не врегулює. В даному випадку можливе застосування аналогії закону відповідно до статті 8 ЦК України. Також доцільно застосувати правові норми, що

регулюють подібні за змістом цивільні правовідносини, якщо відносини, що виникають за договором підряду. Положення ст. 839 ЦК України дозволяє прийти до висновку, що за загальним правилом виконавець послуг патентних досліджень зобов'язаний надавати машини, устаткування і матеріали, необхідні для надання послуг патентних досліджень, якщо інше не передбачено договором з надання послуг патентних досліджень.

Наступна ознака послуг патентних досліджень повинна враховуватися при визначенні відповідних умов договору з надання послуг патентних досліджень. А саме – контроль за виконанням послуг патентних досліджень та контроль результату патентного дослідження можливий лише після виконання зобов'язання.

Об'єктом цивільно-правового договору з надання послуг патентних досліджень можуть бути також юридичні послуги, які надаються разом з власне патентним дослідженням.

Автор наголошує, що особливістю цивільно-правового договору з надання послуг патентних досліджень є те, що об'єктом останніх, спрямованих на дослідження патентної інформації, може бути не тільки та патентна інформація, яка стала об'єктом правової охорони, але й така, що не набула відповідного статусу. Як відомо, патентна інформація завжди знаходиться у русі. Патентну інформацію ми розуміємо як різновид інформації як такої [6]. Як зазначають Т. К. Несчетна та А. І. Рябець у своїй статті «Патентна інформація – важливе джерело інноваційного розвитку»: «Патентна інформація вміщує не лише відомості, які містяться в самому патентному документі, але й відомості про патентний документ чи групу патентних документів, які розглядаються ніби ззовні» [7, с. 57]. Своєрідною специфікою цивільно-правового договору з надання послуг патентних досліджень є й те, що об'єктом договору може бути як матеріальний носій, так і нематеріальне благо.

Безперечно, такий своєрідний характер предмета договору з надання послуг патентних досліджень зумовлює також відповідний характер самого договору в цій сфері. Такі договори набагато складніші від звичайних цивільно-правових договорів.

Висновки. Автором вперше в науці цивільного права проаналізовано договір про надання послуг патентних досліджень, а саме: визначено об'єкт та предмет договору про надання послуг патентних досліджень, проведено класифікацію суб'єктів договору про надання послуг патентних досліджень, проаналізовано права та обов'язки останніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення: ДСТУ 3575-97. – [Чинний від 1998-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України 1997. – 38 с. – (Національний стандарт України).
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : У 2 т. – 3-тє вид., перероб і доп. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – Т. II. – 1088 с.
3. Цивільний кодекс України : прийнятий 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40 – 44. – Ст. 356: Із змінами, внесеними згідно із Законами України станом на 22 грудня 2006 року // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України: дис. ... к-та юр.наук: 12.00.03/ Телестакова Арменуї Абриківна ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – 276 с.
5. Патентні дослідження. Методичні рекомендації / За ред. Петрова. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – 264 с.
6. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 463 с.
7. Несчетна Т. К., Рябець А. І. Патентна інформація – важливе джерело інноваційного розвитку // Світогляд. – 2010. – № 5. – С. 57–59.